ZBIERKA ZÁKONOV
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Ročník 2024

Vyhlásené: 14. 6. 2024 Vyhlásená verzia v Zbierke zákonov Slovenskej republiky

Obsah dokumentu je právne záväzný.

131

NÁLEZ
Ústavného súdu Slovenskej republiky
PL. ÚS 19/2018-59
V mene Slovenskej republiky

Ústavný súd Slovenskej republiky v pléne zloženom z predsedu Ivana Fiačana a zo sudcov Jany Baricovej, Ladislava Duditša, Libora Duľu, Miroslava Duriša, Rastislava Kaššáka, Miloša Maďara, Petra Straku (sudca spravodajca), Ľuboša Szigetiho, Roberta Šorla a Martina Vernarského prerokoval návrh **Mestského súdu Bratislava IV (pôvodne Okresného súdu Bratislava II)** na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky o súlade § 9 ods. 7 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 437/2004 Z. z. o náhrade za bolesť a o náhrade za sťaženie spoločenského uplatnenia a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 273/1994 Z. z. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného poistenia, o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov s Ústavou Slovenskej republiky, za účasti vlády Slovenskej republiky ako vedľajšieho účastníka konania, a takto

r o z h o d o l :

Návrhu **n e v y h o v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I.
Návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov

1. Ústavnému súdu bol 6. augusta 2018 doručený návrh Okresného súdu Bratislava II (ďalej len „okresný súd“ alebo „navrhovateľ“) na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) o súlade § 9 ods. 7 zákona č. 437/2004 Z. z. o náhrade za bolesť a o náhrade za sťaženie spoločenského uplatnenia a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 273/1994 Z. z. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného poistenia, o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia“) s čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4 a čl. 40 ústavy.
2. Navrhovateľ v konaní vedenom pod sp. zn. 13C/22/2017 rozhoduje o žalobe Petra Rusnáka (ďalej len „žalobca“) proti Slovenskej kancelárii poisťovateľov (ďalej len „žalovaný“) vo veci náhrady škody na zdraví z titulu bolestného a sťaženia spoločenského uplatnenia. K poškodeniu zdravia došlo pri dopravnej nehode, pri ktorej žalobca utrpel mnohopočetné poranenia, ktoré si vyžiadali hospitalizáciu a podrobenie sa náročnej a bolestivej liečbe.

3. Sporným sa v súdnom konaní stalo stanovenie výšky bolestného znalcom týkajúce sa poranenia pravej dolnej končatiny.

4. Znalec obodoval jednotlivé položky poranenia podľa časti I prílohy č. 1 k zákonu o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia - Sadzby bodového hodnotenia za bolesť pri úrazoch (ďalej len „sadzobník“) - takto: položka č. 160b – pomliaždenie kolenného kĺbu ťažšieho stupňa (15 bodov), položka č. 162 – hlboká rana dolnej končatiny chirurgický ošetrená (15 bodov), položka č. 162 – hlboká rana dolnej končatiny (6x) chirurgicky ošetrená (90 bodov, zvýšené podľa § 9 ods. 5 a 6 zákona o 90 bodov), položka č. 164b – svalová prietrž úrazového pôvodu liečená operáciou (50 bodov), položka č. 165b – pretrhnutie väčšieho svalu alebo šľachy liečené operáciou (50 bodov), položka č. 173a – poranenie vnútorného alebo vonkajšieho menisku (35 bodov), položka č. 195b – vnútrokĺbová zlomenina horného konca píšťaly obidvoch kondylov s posunutím úlomkov (130 bodov – zvýšené o 130 bodov), položka č. 197b – zlomenina ihlice bez postihnutia článkového kĺbu úplná (40 bodov – zvýšené o 20 bodov).

5. Podľa § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia, ktorým sa ustanovujú zásady na hodnotenie bolesti, ak poškodený utrpel súčasne viac poškodení na zdraví, hodnotí sa bolesť za každé poškodenie na zdraví osobitne a bodové hodnotenia sa sčítavajú. Ak sa však viac poškodení na zdraví vzťahuje na ten istý orgán alebo končatinu, nesmie súčet bodového hodnotenia prekročiť bodové hodnotenie za anatomickú alebo funkčnú stratu orgánu alebo končatiny.

6. Podľa žalovaného znalec postupoval v rozpore s § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia, pretože podľa sadzobníka strata dolnej končatiny zodpovedá položke č. 220 (odňatie jednej nohy), čomu prislúcha len 130 bodov. Je teda zrejmé, že znalec obodoval poškodenie zdravia žalobcu v bodovom hodnotení vyššom, než je podľa zákona prípustné. Prekročil totiž limit, ktorým je bodové hodnotenie za odňatie dolnej končatiny.

7. Okresný súd, majúc pochybnosti o ústavnej konformite napadnutej právnej úpravy, v súlade s § 161 ods. 1 písm. b) Civilného sporového poriadku uznesením č. k. 13C/22/2017-237 z 11. júla 2018 základné konanie prerušil a podal návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov.

8. Odôvodnenie návrhu na začatie konania o súlade právnych predpisov obsahuje nasledujúce dôvody.

9. Okresný súd vychádza z § 444 Občianskeho zákonníka, podľa ktorého sa pri škode na zdraví odškodňujú bolesti poškodeného. Občiansky zákonník pojem bolesť nekonkretizuje, a preto je potrebné vychádzať z definície pojmu ustanovenej v § 2 ods. 1 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia.

10. Náhrada spôsobenej škody na zdraví predstavuje náhradu za prežitú a odtrpenú fyzickú či psychickú bolesť spojenú nielen so vznikom samotného poškodenia zdravia, ale aj spojenú s jeho liečením a odstraňovaním následkov poškodenia.

11. Základný princíp náhrady škody prežitej bolesti v zmysle zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia spočíva v tom, že náhrada vo forme bolestného sa navyšuje o každú ďalšiu prežitú bolesť, pričom konkrétnemu následku sa podľa sadzobníka priraďuje určitý počet bodov, prostredníctvom ktorého môže posudzujúci lekár vyhodnotiť závažnosť následku, jeho trvanie či rozsah.

12. Vo vzťahu k tvrdenému nesúladu dotknutého ustanovenia § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia so základným právom na ochranu zdravia podľa čl. 40 ústavy navrhovateľ uvádza, že právo každého na ochranu zdravia v sebe zahŕňa povinnosť štátu prijať zodpovedajúce a účinné opatrenia zabezpečujúce jeho ochranu a taktiež umožňujúce riadne vyvodenie zodpovednosti a uplatnenie si nároku na náhradu škody tak, aby v prípade vzniku nároku bola náhrada poskytnutá za relevantný následok, a to v plnom rozsahu.

13. Okresný súd je názoru, že v prípade, keď sa následky poškodenia zdravia prejavia na jednej končatine či jednom orgáne, pričom ich odstraňovanie vyvolávajúce bolesť trvá dlhú dobu, vyžaduje si viacero zákrokov a spôsobuje poškodenému dlhotrvajúce a rozsiahle utrpenie, je nutné konštatovať, že poškodený prežíva bolesť dlhšie a intenzívnejšie ako keby došlo k strate

alebo amputácii jednej končatiny. Ak preto § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia stanovuje stratu končatiny z hľadiska prežitej bolesti ako neprekonateľný mantinel, obchádza tým zmysel samotnej náhrady škody, pričom redukuje nárok na náhradu za prežitú bolesť aj vtedy, ak je táto silnejšia, dlhšie trvajúca a intenzívnejšia ako v prípade odstránenia celej končatiny. Takto naformulované znenie napadnutého ustanovenia je v rozpore so základnou definíciou bolesti a najmä s princípom náhrady plného rozsahu škody, ktorý je obsahom § 444 Občianskeho zákonníka.

14. Ak ústava definuje právo na ochranu zdravia ako právo absolútne a jedným zo zákonných nárokov v prípade škody na zdraví je nárok na odškodnenie prežitej bolesti, podľa navrhovateľa je akékoľvek obmedzovanie rozsahu nároku na náhradu za prežitú bolesť, nereflektujúce konkrétny individuálny skutkový stav, obmedzením základného práva v rozpore s čl. 13 ods. 4 ústavy, podľa ktorého sa pri obmedzovaní základných práv a slobôd musí dbať na ich podstatu a zmysel.

15. Zmyslom náhrady škody je v prípade poskytovania bolestného nahradiť poškodenému útrapy spojené s prežitím konkrétnej bolesti, pričom z medicínskeho hľadiska nie je vylúčené, že poškodený prežije pri viacerých zásahoch týkajúcich sa jedného a toho istého orgánu bolesť dlhšiu a intenzívnejšiu ako v prípade straty alebo amputácie tohto orgánu.

16. Zároveň je nepochybné, že osoba, u ktorej došlo k poškodeniu zdravia konaním iného subjektu, môže dôvodne očakávať, že spôsobená škoda jej bude nahradená v plnom rozsahu bez toho, aby štát nastavil úpravu rozsahu nároku na náhradu škody obmedzujúco, bez prihliadnutia na osobitosti toho-ktorého prípadu. Rozsah právnej úpravy nastavený ustanovením § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia teda predstavuje zásah do princípu právnej istoty a do princípu zachovávania a budovania dôvery v právo v zmysle čl. 1 ods. 1 ústavy.

17. Na základe uvedeného okresný súd navrhol, aby ústavný súd nálezom rozhodol, že § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia nie je v súlade s čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4 a čl. 40 ústavy.

18. Ústavnému súdu bolo 13. septembra 2018 doručené vyjadrenie žalobcu k podanému návrhu.

19. Vzhľadom na to, že vo veci šlo o ústavným súdom nevyžiadané podanie, a vzhľadom na to, že žalobca nie je účastníkom konania o súlade právnych predpisov podľa § 76 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“), ústavný súd na uvedené podanie neprihliadal.

20. Uznesením č. k. PL. ÚS. 19/2018-18 z 28. novembra 2018 ústavný súd prijal návrh na ďalšie konanie v celom rozsahu.

II.

Stanoviská účastníkov konania a vedľajšieho účastníka

21. Po prijatí návrhu na ďalšie konanie si ústavný súd vyžiadal písomné stanovisko k návrhu od Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“) a vlády Slovenskej republiky (ďalej len „vláda“), za ktorú stanovisko predkladá Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo spravodlivosti“).

II.1. Stanovisko národnej rady:

22. Národná rada vo vyjadrení č. PREDS-93/2019 z 23. januára 2020 navrhla návrhu okresného súdu nevyhovieť. S upustením od konania ústneho pojednávania súhlasila.

23. K veci uviedla, že základné právo na ochranu zdravia podľa čl. 40 ústavy je potrebné vykladať v zmysle čl. 51 ústavy, teda len v zmysle zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia, ktorý bol prijatý na jeho vykonanie.

24. V posudzovanom prípade je podľa názoru národnej rady rozhodujúcou otázkou určenie, či definitívna strata určitej končatiny alebo orgánu má byť chápaná ako maximálna ujma (bolesť) na zdraví alebo či čiastkové, ale viacnásobné poškodenie danej končatiny alebo orgánu a s tým spojená bolesť vznikajúca aj pri procese liečby (uvedenia do pôvodného – zdravého stavu) môže

túto maximálnu hranicu prevyšovať.

25. Podľa § 3 ods. 1 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia sa náhrada za bolesť poskytuje jednorazovo, teda má byť chápaná ako odškodné za bolesť, ktorá vzniká následkom jednorazového poškodenia zdravia. Až v prípade nutnosti ďalšieho operačného zákroku po skončení liečenia, ktorý sa pôvodne nepredpokladal, má poškodený nárok na ďalšiu náhradu za bolesť (§ 3 ods. 4 zákona). V takom prípade zákon počet bodov nijakým spôsobom nelimituje. Podľa národnej rady je preto potrebné skúmať ústavnosť obmedzenia maximálneho počtu bodov len čo sa týka paralelného viacnásobného poškodenia končatiny.

26. Pretože pocit bolesti nie je objektívne merateľný, národná rada uviedla, že zákonodarca urobil koreláciu medzi objektívnymi, vonkajšími, merateľnými prejavmi poškodenia zdravia a subjektívnym pocitom bolesti formou bodového ohodnotenia, ktoré by malo zodpovedať väčšinovej (spriemerovanej) reakcii ľudí na určitý typ poškodenia zdravia. Táto metóda sa podľa národnej rady zdá najobjektívnejšia napriek tomu, že z medicínskeho pohľadu môže typovo rovnaké poškodenie zdravia vyvolávať iný pocit bolesti. Národná rada argumentuje tým, že strata končatiny je (za súčasného stavu medicíny) nezvratný stav, kým v prípade poškodenia končatiny táto zostáva zachovaná s potenciálom jej úplného uzdravenia.

27. Ďalším dôležitým aspektom pri posudzovaní prípadu je podľa národnej rady aplikácia hodnoty spravodlivosti. Spravodlivá aplikácia zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia nemôže spočívať v ignorovaní napadnutého ustanovenia § 9 ods. 7 zákona. Spravodlivá aplikácia sa môže, ba musí prejaviť v individuálnom posúdení každého prípadu, využijúc komplex korektívnych ustanovení právnej normy aj vo forme zvýšenia či zníženia bodového ohodnotenia a následne bolestného (tak ako sú obsiahnuté v ostatných odsekoch § 9 zákona). Ignorovaním napadnutého ustanovenia (ako celku) by došlo k popretiu spravodlivosti ako hodnoty, ktorej prameňom sú morálne zásady imanentné spoločnosti a ktoré sú „inštitucionalizované“ v texte právnych noriem.

28. Napokon národná rada argumentom *ad absurdum* poukazuje na teoreticky reálnu situáciu, keď súčet bodového ohodnotenia za viacnásobné poškodenie končatiny môže prekročiť limitnú hranicu do takej miery, že sa rovná alebo presahuje súčet bodov pri viacnásobnej strate končatín.

II.2. Stanovisko vlády:

29. Vláda, zastúpená ministerstvom spravodlivosti, vo svojom vyjadrení č. 35999/2019/120 z 22. marca 2019 navrhla návrhu okresného súdu nevyhovieť. K upusteniu od ústneho pojednávania sa nevyjadrila.

30. Nestotožňuje sa s tvrdením okresného súdu, že napadnuté ustanovenie § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia je v rozpore s princípom náhrady plného rozsahu škody podľa § 444 Občianskeho zákonníka. Danosť § 444 Občianskeho zákonníka chápe len ako hmotnoprávny základ existencie nároku na odškodnenie bolesti, ktorý ale nijak neupravuje rozsah náhrady škody. Je preto logické, že (plnosť) rozsahu náhrady škody je upravená predpisom, ktorý tento nárok (resp. hmotnoprávny základ) vykonáva. Namieta, že bez napadnutého ustanovenia § 9 ods. 7 zákona by sa hmotnoprávny základ § 444 Občianskeho zákonníka mohol minúť účinku, pretože bez náležitej úpravy podmienok, za ktorých možno čo najobjektívnejšie určiť rozsah nároku na náhradu škody, by sa odškodňovanie mohlo stať arbitrárnym, čo by spôsobovalo stav právnej neistoty.

31. Vláda odmieta aj okresným súdom tvrdený absolútny charakter práva na ochranu zdravia podľa čl. 40 ústavy, a to s ohľadom na čl. 51 ods. 1 ústavy, podľa ktorého sa možno domáhať tohto práva len v medziach vykonávacích zákonov. Odkazuje pritom na nález ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 10/2013 z 10. decembra 2014, z ktorého odvodzuje, že len zo samotného ústavného zakotvenia práva na ochranu zdravia v čl. 40 ústavy v zásade nevyplýva priamo

realizovateľný nárok, keďže nie je bez ďalšieho ustáliteľné, aké konkrétne oprávnenia a právne povinnosti tvoria jeho obsah. Jeho zákonná konkretizácia je preto nevyhnutná. Článok 40 ústavy má teda len programový charakter. To znamená, že upravuje pozitívny záväzok štátu prijať takú právnu úpravu na úrovni zákona, ktorá zabezpečí ochranu zdravia obyvateľstva a zabezpečí zdravotnú starostlivosť.

32. Obdobné chápanie čl. 40 ústavy je podľa názoru vlády možné dedukovať z nálezu ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 12/01 zo 4. decembra 2007. Tu poukazuje na šírku koncepcie splnomocnenia pre zákonodarcu k vydaniu vykonávacej právnej úpravy. Argumentuje, že kým napr. pri čl. 39 ústavy je zákonodarca splnomocnený len k úprave „podrobností“ o vykonávaných právach, pri čl. 40 ústavy to tak nie je, teda splnomocnenie je širšie.

33. Z nálezu ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 38/03 zo 17. mája 2004 vláda dedukuje, že čl. 40 ústavy je zákonodarca splnomocnený na úpravu (konkrétnych) podmienok poskytovania zdravotnej starostlivosti. Samotné vykonanie čl. 40 ústavy v zmysle stanovenia týchto podmienok prostredníctvom § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia teda nemožno považovať za bezprostredné obmedzenie základného práva, nerešpektujúce žiadne limity a medze. Podstatné je, že čl. 51 ods. 1 ústavy svojou formuláciou pripúšťa, že základné práva v ňom uvedené (a teda vrátane čl. 40 ústavy) sú limitované z hľadiska možnosti ich domáhania sa len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú.

34. Vláda je presvedčená, že § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia treba považovať za okolnosť pokrytú čl. 51 ods. 1 ústavy, teda ide o stanovenie konkrétnej podmienky pre výkon základného práva. Z uvedeného dôvodu, aj pokiaľ by limitácia nastavená § 9 ods. 7 zákona mala znamenať zúženie rozsahu práva na náhradu škody na zdraví, uvedené nemožno automaticky chápať tým spôsobom, že ide o nesúlad s čl. 40 ústavy.

35. Čo sa týka testovania prípadného zásahu do čl. 40 ústavy, vláda namieta, že nejde o právo spadajúce do kategórie osobných a politických práv, pri ktorých sa uplatňuje prísnejší test proporcionality. Keďže v danom prípade ide o sociálne základné právo, je nevyhnutné naň aplikovať miernejší test proporcionality, ktorý je sústredený len na test vhodnosti a test racionálneho prepojenia, čo vyplýva z nálezu ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 12/2014 z 10. júna 2015. V rámci nich treba zisťovať len to, či je možné určitým (rozumným) prostriedkom dosiahnuť (právom) akceptovaný cieľ. Ústavným limitom napadnutej právnej úpravy je teda len limit racionálnej väzby medzi obmedzením základného práva a cieľmi, ktoré toto obmedzenie sleduje.

36. Cieľom napadnutej právnej úpravy je zabezpečenie pozitívneho záväzku štátu spočívajúceho v možnosti účinného výkonu práva na náhradu škody za prežitú bolesť a tiež stabilita systému sociálneho zabezpečenia štátu. Keďže z čl. 51 ods. 1 ústavy vyplýva v zásade široká miera voľnej úvahy zákonodarcu určiť, akým spôsobom bude regulovať dotknutú oblasť (v zmysle nálezu ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 3/09 z 26. januára 2011 ide o „priestor pre legislatívnu činnosť“), postačujúce je, že jeho úvaha bude mať racionálny základ adekvátny naplneniu cieľa zákona. Napadnutá právna úprava túto podmienku spĺňa, pretože limitácia náhrady škody viacerých bolestí toho istého orgánu, resp. končatiny daná jeho stratou (čo je najťažší následok) je dostatočne rozumná.

37. Otázku, či je viacnásobné zranenie jednej končatiny neporovnateľne bolestivejšie ako jej úplná strata či amputácia, je podľa názoru vlády potrebné posudzovať výlučne z odborného (medicínskeho) hľadiska, pretože samotné prežívanie bolesti je subjektívnou otázkou vo vzťahu ku každému jedincovi. Anatomická alebo funkčná strata orgánu alebo končatiny je z objektívneho hľadiska maximálnym možným poškodením na zdraví a predstavuje najvyšší funkčný deficit. Racionálnym dôsledkom toho je, že takéto maximálne poškodenie zdravia bude slúžiť ako určitý determinant vo vzťahu k limitácii bodového hodnotenia bolesti.

38. Vo veci teda nemôže ísť o taký zásah, ktorý by bol spôsobilý narúšať podstatu alebo zmysel práva na ochranu zdravia.

39. Ustanovenie § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia podľa názoru vlády netreba chápať izolovane, ale v kontexte ostatných ustanovení zákona. Ak poškodený utrpel súčasne viac poškodení na zdraví, pre každé poškodenie je potrebné určiť nielen bodové ohodnotenie (podľa § 9 ods. 1 až 4 zákona), ale treba tiež osobitne skúmať, či vznikol niektorý z dôvodov na zvýšenie bodového hodnotenia bolesti podľa § 9 ods. 5 zákona. Navyše uvádza, že do úvahy je potrebné brať aj skutočnosť, že § 3 ods. 4 zákona upravuje aj vznik nároku na ďalšiu náhradu za bolesť, ak sa po skončení liečenia vykoná v súvislosti s poškodením na zdraví operačný výkon, ktorý sa pôvodne nepredpokladal, pričom poškodený má v takom prípade nárok na ďalšiu náhradu za bolesť ako za poškodenie na zdraví.

II.3. Replika navrhovateľa:

40. Okresný súd v replike uviedol, že aj po oboznámení sa so stanoviskom národnej rady a vlády zotrváva na argumentácii, ktorá bola uvedená v návrhu na začatie konania. Zároveň súhlasil s upustením od konania ústneho pojednávania v prejednávanej veci.

41. Vzhľadom na obsah vyjadrení účastníkov konania ústavný súd dospel k názoru, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci. Na základe § 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde sa preto od jeho konania rozhodol upustiť.

III.

Posúdenie dôvodnosti návrhu

42. Podstatou návrhu okresného súdu je vykreslenie § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia ako bariéry, ktorou sa obchádza zmysel princípu náhrady plného rozsahu škody v civilnom práve. Navrhovateľ poukazuje na to, že princíp náhrady plného rozsahu škody predstavuje v civilnom práve jeden z rozmerov princípu právnej istoty v zmysle čl. 1 ods. 1 ústavy, na základe ktorého adresáti práva dôvodne očakávajú takú kvalitu právnej úpravy, ktorá tento princíp presadí.

43. V konkrétnostiach navrhovateľ poukazuje na vnútornú protirečivosť právnej úpravy upravujúcej právny vzťah, ktorý je predmetom základného konania. Protirečivosť je v zmysle jeho návrhu daná tým, že zákonodarca Občianskym zákonníkom deklaruje princíp náhrady plného rozsahu škody na zdraví. Súčasne právnou úpravou konkretizujúcou výšku peňažnej náhrady za bolesť limituje poskytnutie peňažnej náhrady tak, že každú ujmu prevyšujúcu určité bodové ohodnotenie z rozsahu nároku na náhradu škody vylučuje. Tento rozpor má za následok neproporcionálne krátenie peňažnej náhrady.

44. Na základe uvedeného je navrhované vyslovenie nesúladu napadnutej právnej úpravy s čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4 a s čl. 40 ústavy.

45. Podľa čl. 1 ods. 1 ústavy Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát. Neviaže sa na nijakú ideológiu ani náboženstvo.

46. Princíp právneho štátu ustanovený v čl. 1 ods. 1 ústavy je základným ústavnoprávnym princípom v Slovenskej republike. Ústavný súd konštantne judikuje, že čl. 1 ods. 1 ústavy vyjadruje „najvšeobecnejší princíp“, ktorý sa v Slovenskej republike uplatňuje a od ktorého sa odvíjajú jednotlivé základné práva a slobody, ktorých porušením automaticky dochádza aj k porušeniu toho princípu (PL. ÚS 1/2017).

47. Podľa judikatúry ústavného súdu je namietaný princíp právnej istoty zaraďovaný medzi základné princípy materiálneho právneho štátu (PL. ÚS 37/99, PL. ÚS 49/03, PL. ÚS 25/00, PL. ÚS 1/04, PL. ÚS 6/04, PL. ÚS 17/2014, PL. ÚS 7/2017).

48. Obsah princípu právnej istoty ústavný súd rámcovo definoval vo veci sp. zn. PL. ÚS 15/98, keď uviedol, že s jeho uplatňovaním sa v právnom štáte spája požiadavka všeobecnosti, platnosti, trvácnosti, stability, racionálnosti a spravodlivého obsahu právnych noriem.

49. Konkrétny obsah princípu právnej istoty je však mimo jeho všeobecnej roviny bližšie špecifikovateľným až na základe obsahu ďalších, s ním súvisiacich článkov ústavy, v tomto

prípade na základe obsahu dotknutého základného práva alebo slobody determinujúceho tieto špecifiká.

50. Podľa čl. 13 ods. 4 ústavy pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel. Takéto obmedzenia sa môžu použiť len na ustanovený cieľ.

51. Článok 13 ústavy opäť predstavuje univerzálnu normu ustanovujúcu všeobecné kritériá a predpoklady možného obmedzenia základných práv a slobôd. Z jeho obsahu vyplýva, že ústavodarca rozlišuje medzi povinnosťami a medzami základných práv a slobôd, a to obsahovo aj formálne. V nadväznosti na takéto rozlíšenie sú v čl. 13 ústavy formulované všeobecné podmienky ukladania povinností na jednej strane a medzí základných práv a slobôd na strane druhej (PL. ÚS 10/2013).

52. Článok 13 ods. 4 ústavy potom definuje nároky na proporcionalitu právnej úpravy. Je príkazom k optimalizácii prípadnej kolízie základných práv a slobôd za súčasného sledovania ústavnej konformity vytýčeného cieľa. To však ústavný súd posudzuje kazuisticky a obdobne ako čl. 1 ods. 1 ústavy z pohľadu previazanosti na dotknuté základné práva alebo slobody.

53. Keďže čl. 1 ods.1 a čl. 13 ods. 4 ústavy sú všeobecnou úpravou, ktorá nadobúda svoj konkrétny zmysel až v spojení s dotknutými základnými právami alebo slobodami, a keďže navrhovateľ argumentuje týmito článkami s previazaním na základné právo na ochranu zdravia, ústavný súd konštatuje, že táto argumentácia musí byť posudzovaná spoločne.

54. Podľa čl. 40 ústavy každý má právo na ochranu zdravia. Na základe zdravotného poistenia majú občania právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť a na zdravotnícke pomôcky za podmienok, ktoré ustanoví zákon.

55. Ústavný súd vo veci sp. zn. PL. ÚS 10/2013 konštatoval, že v čl. 40 ústavy je deklarovaný pozitívny záväzok štátu účinne zabezpečovať ochranu zdravia, ktorý je realizovaný predovšetkým prijatím právnej úpravy zameranej na ochranu zdravia. V náleze sp. zn. PL. ÚS 113/2011 vyslovil, že právo každého na ochranu zdravia podľa čl. 40 ústavy zaväzuje štát zabezpečiť jeho realizáciu predovšetkým prostredníctvom právnej úpravy materiálnych a inštitucionálnych predpokladov nevyhnutných na jeho efektívny výkon.

56. Z pohľadu vymedzenia referenčných ustanovení je nedostatkom návrhu nezohľadnenie skutočnosti, že zákonom o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia je riešený predovšetkým právny dôsledok škodovej udalosti v súkromnej sfére poškodeného, ktorá zakladá záväzkovo-právny vzťah podľa Občianskeho zákonníka. V ňom má poškodený nárok na náhradu škody, ktorá môže byť nemateriálnej povahy, ale v konečnom dôsledku má zakladať materiálny nárok (porovnaj § 442 ods. 3 Občianskeho zákonníka), teda môže mať dopad na majetkové (občianske) základné právo, s ohľadom na čo môžu byť chápané aj nároky na jeho proporcionalitu (porovnaj PL. ÚS 10/2016). Fyzické a sociálne dopady tejto škodovej udalosti zas môžu byť posudzované z pohľadu základného práva na súkromie.

57. Z uvedených dôvodov napadnutá právna úprava napriek tomu, že zohľadňuje solidárny cieľ systému povinného zmluvného poistenia, nie je zameraná na ochranu zdravia, a teda nespadá do rozsahu (scope) čl. 40 ústavy.

58. Ústavný súd ďalej konštatuje, že pri rozhodovaní v rámci konania o súlade právnych predpisov nemôže vybočiť z rámca návrhu na rozhodnutie určeného navrhovateľom a nemôže ani sám vykonať konverziu navrhovateľom chybne formulovaného petitu návrhu na začatie konania. V situácii, keď je petit návrhu na začatie konania o súlade právnych predpisov navrhovateľom z hľadiska práva nesprávne formulovaný, musí ústavný súd – s ohľadom na viazanosť ústavného súdu petitom – návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov odmietnuť (porovnaj PL. ÚS 3/2014).

59. Vo vzťahu k návrhu (jeho rozsahu i obsahu) je preto potrebné konštatovať, že aj keď ústavný súd v konaní o abstraktnej kontrole noriem môže zobrať do úvahy aj iné argumenty než len predložené navrhovateľom, pri rozhodovaní o návrhu nemôže vybočiť z nesprávnej formulácie petitu (porovnaj PL. ÚS 14/2014).

60. V doterajšej rozhodovacej činnosti už nastala situácia, že ústavný súd nevyhovel návrhu na nesúlad normy týkajúcej sa náhrady škody, pretože navrhovateľ, všeobecný súd, navrhol nesúlad s referenčnou normou, do ktorej rozsahu nepatril daný zásah (uznesenie PL. ÚS 4/96 – súlad náhrady škody z poštovej prepravy s čl. 47 ods. 3 ústavy, k tomu porov. bod 29 nálezu PL. ÚS 11/2016).

61. Keďže podstata návrhu je zameraná na posúdenie súladnosti napadnutej právnej úpravy z pohľadu základného práva na ochranu zdravia a s ním súvisiacich všeobecných princípov a keďže nedošlo k zásahu do pozície, ktorá by bola ústavne chránená navrhovateľom vymedzenými referenčnými ustanoveniami, ústavný súd návrhu nevyhovel, tak ako to je uvedené vo výroku tohto rozhodnutia.

62. Podľa § 67 zákona o ústavnom súde pripája k tomuto uzneseniu odlišné stanovisko sudca Peter Straka, ktoré sa týka výroku a odôvodnenia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 24. apríla 2024

Ivan Fiačan
predseda Ústavného súdu
Slovenskej republiky

PL. ÚS 19/2018

Odlišné stanovisko sudcu Petra Straku k nálezu sp. zn. PL. ÚS 19/2018

1. V zmysle § 67 zákona o ústavnom súde pripájam toto odlišné stanovisko k výroku a odôvodneniu nálezu pléna ústavného súdu č. k. PL. ÚS 19/2018-59 z 24. apríla 2024.
2. Ústavný súd v konaní rozhodoval o návrhu všeobecného súdu na vyslovenie nesúladu zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 437/2004 Z. z. o náhrade za bolesť a o náhrade za sťaženie spoločenského uplatnenia a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 273/1994 Z. z. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného poistenia, o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia“) s čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4 a s čl. 40 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“).
3. Návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov bol tzv. súdnym návrhom. Vychádzal z konania pred všeobecným súdom, v ktorom sa stalo sporným stanovenie bolestného za viacnásobné poškodenie dolnej končatiny žalobcu (poškodeného), ku ktorému došlo pri autonehode. Konkrétnym problémom v konaní bolo, že napadnutá právna úprava limituje priznanie náhrady škody poškodenému za plný rozsah spôsobených mu zranení.
4. Z uvedeného dôvodu bolo podstatou návrhu vykreslenie § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia ako bariéry, ktorou sa obchádza zmysel princípu náhrady plného rozsahu škody v civilnom práve.
5. Návrhom bolo poukázané na to, že princíp náhrady plného rozsahu škody predstavuje v civilnom práve jeden z rozmerov princípu právnej istoty v zmysle čl. 1 ods. 1 ústavy, na základe ktorého adresáti práva dôvodne očakávajú takú kvalitu právnej úpravy, ktorá tento princíp presadí.
6. Zároveň bolo poukázané na vnútornú protirečivosť napadnutej právnej úpravy. Protirečivosť bola v zmysle návrhu daná tým, že zákonodarca všeobecnou úpravou náhrady škody v Občianskom zákonníku deklaruje princíp náhrady plného rozsahu škody na zdraví. Súčasne, právnou úpravou konkretizujúcou výšku peňažnej náhrady za bolesť (teda napadnutým § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia), limituje poskytnutie peňažnej náhrady tak, že každú ujmu prevyšujúcu určité bodové ohodnotenie z rozsahu nároku na náhradu škody vylučuje. Tento rozpor mal v prípade poškodeného za následok neproporcionálne krátenie peňažnej náhrady.
7. Okrem dosiaľ uvedeného navrhovateľ argumentoval v prospech vyhovenia návrhu aj obsahom základného práva na ochranu zdravia (čl. 40 ústavy), čo sa mu napokon stalo osudným.
8. Na základe argumentácie čl. 40 ústavy ústavný súd skonštatoval, že navrhovateľ nesprávne označil základný referenčný rámec práv, ktorých porušenie namieta, pretože napadnutá právna úprava nespadá do rozsahu krytia základného práva na ochranu zdravia. Povedané inak, navrhovateľ sa „netrafil“ do správneho základného práva. Keďže čl. 1 ods. 1 a čl. 13 ods. 4 ústavy predstavujú iba všeobecnú úpravu, ktorú treba vysvetľovať výlučne v previazaní na „netrafené“ základné právo (sama osebe nie je na konanie postačujúca), a keďže ústavný súd je viazaný petitom návrhu na začatie konania (aj v prípade, keby odôvodnenie rozhodnutia „akceptoval“), o návrhu nebolo možné rozhodnúť inak, než mu nevyhovieť.
9. S uvedeným názorom väčšiny sa nestotožňujem. Týmto odlišným stanoviskom mienim argumentovať (I.) v prospech presvedčenia, že návrh všeobecného súdu bol z hľadiska vymedzenia referenčného rámca pre rozhodnutie ústavného súdu až nadmieru postačujúci, a (II.) rád by som verejnosti ozrejmil dôvody, s ktorými som pri prejednávaní veci v pléne neuspel.

I. K (ne)dostatkom návrhu

10. Na rozdiel od väčšiny pléna v argumentácii všeobecného súdu rozlišujem dve línie.
11. Prvou líniou je argumentácia k protirečivosti (rozpornosti) napadnutej právnej úpravy. Tu

všeobecný súd identifikuje nesúlad napadnutej právnej normy s jedným zo všeobecných princípov, ktoré spadajú do rozsahu čl. 1 ods. 1 ústavy, t. j. s princípom právnej istoty. Navrhovateľ tvrdí, že princíp právnej istoty má z pohľadu čl. 1 ods. 1 ústavy fungovať ako záruka, ktorá bude oproti napadnutému § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia garantovať presadenie civilnoprávneho princípu náhrady plného rozsahu spôsobenej škody. Zároveň tvrdí, že kritickým momentom z pohľadu protirečivosti napadnutej právnej úpravy je limitácia plnosti uplatnenia tohto princípu.

12. Druhou líniou je tvrdenie, že limitácia rozsahu náhrady spôsobenej škody vyúsťuje do krátenia bolestného (t. j. krátenia peňažnej náhrady za bolesť) a toto krátenie je z pohľadu obsahu čl. 40 (teda z pohľadu „netrafeného“ základného práva) neprípustné. To znamená, že navrhovateľ na tomto mieste odôvodňuje neproporcionalitu napadnutej právnej úpravy obsahom „netrafeného“ základného práva.

13. Viem sa stotožniť s väčšinovým názorom pléna do tej miery, že základné právo na ochranu zdravia sa na vec nemusí vzťahovať. Väčšinovému názoru však vytýkam rezignáciu na posúdenie návrhu vo vzťahu k čl. 1 ods. 1 a čl. 13 ods. 4 ústavy, pretože návrh podľa môjho presvedčenia obsahuje náležité odôvodnenie nesúladu napadnutej právnej úpravy s týmito článkami ústavy. Uvediem prečo.

14. Podľa judikatúry ústavného súdu z čl. 1 ods. 1 ústavy vyplýva povinnosť zákonodarcu pri výkone svojich právomocí rešpektovať princípy materiálneho právneho štátu, okrem iného princíp právnej istoty, spravodlivosti, proporcionality či primeranosti. Koncepcia materiálneho právneho štátu zahŕňa požiadavku na obsahovú a hodnotovú kvalitu právnej normy, ktorá má zaistiť primeranosť použitého právneho prostriedku implementovaného vo zvolenej legislatívnej regulácii, vo vzťahu k legitímnemu cieľu sledovanému zákonodarcom (zákonodarcom deklarovanému účelu právnej regulácie) a súlad zvoleného legislatívneho opatrenia s ústavnými princípmi a demokratickými hodnotami vytvárajúcimi koncept materiálneho právneho štátu (PL. ÚS 106/2011, obdobne aj napr. PL. ÚS 22/06, PL. ÚS 1/2017).

15. Z uvedenej judikatúry odvodzujem, že ústavný súd týmto spôsobom definuje autonómny obsah čl. 1 ods. 1 ústavy, ktorý kladie vo vzťahu k zákonodarcovi isté (pre priblíženie čitateľovi a lepšie pochopenie ich môžem nazvať ako „všeobecné“, „rámcové“ alebo „základné“) nároky na kvalitu právnych noriem, ktoré vyplývajú z toho, že Slovenská republika sa hlási k hodnotám demokratického právneho štátu. Nemožno si nevšimnúť, že medzi tieto nároky patrí práve princíp právnej istoty a proporcionalita berúca ohľad na (legitímny) účel právnej úpravy.

16. Ústavný súd k nárokom na kvalitu právnych predpisov z pohľadu čl. 1 ústavy už v počiatkoch svojej existencie konštatoval, že s uplatňovaním princípu právnej istoty sa spája nielen požiadavka po všeobecnej platnosti, trvácnosti, stabilite, racionalite a spravodlivom obsahu právnych noriem a ich dostupnosti občanom (publikovateľnosť), no rovnako aj požiadavka predvídateľnosti konania orgánov verejnej moci (právna istota), ktorej základom je jednoznačný jazyk a zrozumiteľnosť právnych noriem (požiadavka, aby priemerný občan dokázal porozumieť obsahu právnej normy; PL. ÚS 15/98).

17. Práve dosiaľ spomínaný autonómny obsah čl. 1 ods. 1 ústavy bol v pôvabnej jednoduchosti navrhovateľovho odôvodnenia veľmi presne „trafený“. Navrhovateľ tvrdí nekvalitu napadnutej právnej normy z pohľadu požiadavky na jej bezrozpornosť (tzn. v konečnom dôsledku zrozumiteľnosť), pri nedodržaní ktorej môže byť o právnej istote reč len sotva.

18. Koncepcia materiálneho právneho štátu obsahuje požiadavku na (vnútornú) neprotirečivosť právnych noriem. Právo, či už ako celok alebo všeobecne záväzný právny predpis, musia byť vnútorne zladené, ich jednotlivé časti (napr. právne normy, ustanovenia) nemôžu samy seba vyvracať v dôsledku vzájomných rozporov medzi nimi (PL. ÚS 30/95).

19. Navrhovateľ svojím návrhom jednoznačne tvrdí, že napadnutá norma je obsahovo vnútorne protirečivá a hodnotovo nesystematická (a zároveň presne pomenúva princípy, ktoré sú za túto kolíziu zodpovedné).

20. Nárok na vnútornú bezrozpornosť a systematickú previazanosť je základným nárokom na kvalitu právneho predpisu (porovnaj § 4 ods. 1 zákona č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov). Aj z uvedeného dôvodu má jasné postavenie v zábere čl. 1 ods. 1 ústavy.

21. Rád by som na tomto mieste dvakrát podčiarkol, že pokiaľ diskutujeme o koherentnosti právnych noriem, ide o materiálne nároky na kvalitu právneho systému, čo je charakteristickým znakom právneho štátu.

22. Chcem tým povedať, že pokiaľ bol navrhovateľom namietaný vnútorný rozpor právnej normy, je úplne jedno, ktoré základné právo bolo alebo nebolo v hre a či bolo „trafené“. Problémom prejednávanej veci je, že na základe napadnutej právnej normy všeobecný súd nevie súdiť (pretože vydáva rozsudky, ktoré výrokmi úplne opomínajú časť zákonných nárokov poškodených; pozri argumentáciu v časti II disentu), a to je problém systémového zlyhania na úrovni, ako ho ústavný súd sám nazýva, „najzákladnejšieho“ ústavnoprávneho princípu. Otázka, či všeobecný súd súdi „len“ neproporcionálne z pohľadu konkrétneho a „netrafeného“ základného práva, je až vecou podružnou.

23. Ak si však uvedomíme, že zákonodarca zasiahol do otázky proporcionality takým spôsobom, že deklarovaný účel právnej úpravy úplne obišiel, to znamená, že právnu úpravu zbavil „prelinkovania“ primeranosti použitého právneho prostriedku k sledovanému legitímnemu cieľu (pretože nastavený vzťah medzi poškodeným a dlžníkom vôbec nesleduje hospodárske možnosti spoločnosti; pozri najmä závery v bode 92 a im predchádzajúci text alebo aj *obiter dictum*), je namieste posudzovať otázku proporcionality aj optikou všeobecného nároku na kvalitu právnej normy, pretože takto koncipovaná právna norma potenciál byť proporcionálnou ani len nemôže mať.

24. Chápanie navrhovateľovho podania „odzadu“, to znamená cez „netrafené“ základné právo k čl. 1 ods. 1 ústavy, je pre mňa rozpačité, pretože rezignuje na prácu s autonómnym obsahom základných článkov ústavy, ktorých porušenie namieta, čo je podľa môjho názoru neprípustné a čo napokon nebolo ani zmyslom podania.

25. Ak ústavný súd považuje porušenie akéhokoľvek základného práva alebo slobody za automatické porušenie čl. 1 ods. 1 ústavy (PL. ÚS 1/2017), musí zároveň vedieť, v akom aspekte bol tento článok porušený. Ak zároveň redukuje obsah čl. 1 ods. 1 ústavy na obsah totožný (a teda vysvetľovateľný) len cez obsah „netrafenej“ referenčnej normy, dopúšťa sa neprípustnej logickej chyby, pretože tým popiera práve ten svojbytný obsah čl. 1 ods. 1 ústavy, ktorý kladie nároky na bezrozpornosť právnej úpravy a základné nároky na takú systematickú konštrukciu právnej normy, ktorá má smerovať k proporcionalite.

26. Ak navrhovateľ nerešpektovanie princípu právneho štátu v návrhu namietol, ústavný súd o ňom mal rozhodnúť v rozsahu označenom navrhovateľom (PL. ÚS 15/98). Mal teda testovať kvalitu právnej normy s ohľadom na tvrdený zásah do princípu právnej istoty (z dôvodu popísaného vnútorného rozporu právnej úpravy) a z pohľadu splnenia základných nárokov na proporcionalitu (tzn. či právna norma má vôbec potenciál byť proporcionálnou). Prístup väčšiny ma mrzí o to viac, že disentované nevyhovenie návrhu má kvalitu procesného rozhodnutia, ktoré malo byť vydávané v štádiu predbežného prerokovania návrhu na začatie konania.

27. Vzhľadom na dosiaľ uvedené v nasledujúcej časti odlišného stanoviska ponúkam verejnosti k dispozícii argumentáciu, ktorú väčšina pléna nevyhovením návrhu neakceptovala.

II. Posúdenie dôvodnosti návrhu

II.1. K predmetu konania:

28. Súčasťou princípu právnej istoty je požiadavka na koherentnosť právnej normy.

29. Ústavný súd už v počiatkoch svojho pôsobenia konštatoval, že koncepcia materiálneho právneho štátu obsahuje požiadavku na (vnútornú) neprotirečivosť právnych noriem. Právo, či už ako celok alebo všeobecne záväzný právny predpis, musia byť vnútorne zladené, ich jednotlivé časti (napr. právne normy, ustanovenia) nemôžu samy seba vyvracať v dôsledku vzájomných rozporov medzi nimi (PL. ÚS 30/95).

30. Vnútorná neprotirečivosť právnych noriem je predpokladom ich zrozumiteľnosti. V náleze sp. zn. PL. ÚS 15/98 ústavný súd upresnil, že s uplatňovaním princípu právnej istoty sa spája požiadavka predvídateľnosti konania orgánov verejnej moci (právna istota), ktorej základom je jednoznačný jazyk a zrozumiteľnosť právnych noriem (požiadavka, aby priemerný občan dokázal porozumieť obsahu právnej normy).

31. Požiadavka na vnútornú neprotirečivosť právnej normy pre účely jej zrozumiteľnosti vyplýva z regulatívnej funkcie právnej normy. Existencia právnej normy je v každom právnom poriadku nevyhnutným predpokladom vzniku, zmeny alebo zániku právneho vzťahu. Pre právny vzťah (ako jeden z druhov spoločenských vzťahov) z toho vyplýva charakteristická vnútorná jednota, na základe ktorej adresát práva (či už priemerný občan, alebo orgán verejnej moci interpretujúci právo) spoľahlivo identifikuje oprávnenia a povinnosti vyplývajúce z obsahu právneho vzťahu.

32. Ak má byť právny vzťah charakterizovaný vnútornou jednotou, predpoklad, z ktorého je odvodzovaný, nemôže byť vnútorne rozporný. Keďže úlohou právnej normy je plniť v právnom systéme funkciu predpokladu právneho vzťahu, podstatu princípu právnej istoty je z tohto hľadiska možné identifikovať v kvalitatívnej požiadavke na takú jednoznačnosť právnej normy, ktorá umožňuje definovať obsah právneho vzťahu ňou založeného ako vnútorne zladený (pozri spomínané PL. ÚS 30/95) a ktorej nejednoznačnosť nemožno ponechávať na výklad práva.

II.2. Dôvody prijatia napadnutej právnej úpravy:

33. Podľa dôvodovej správy k zákonu o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia do prijatia tohto zákona sa peňažná náhrada škody na zdraví spravovala vyhláškou ministerstiev zdravotníctva a spravodlivosti, Štátneho úradu sociálneho zabezpečenia a Ústrednej rady odborov č. 32/1965 Zb. o odškodňovaní bolesti a sťaženia spoločenského uplatnenia v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“), ktorá bola vykonávacím predpisom k zákonu č. 30/1965 Zb. o odškodňovaní pracovných úrazov a chorôb z povolania a zároveň vydaná na vykonanie § 444 Občianskeho zákonníka.

34. Predmetom úpravy vyhlášky bola definícia bolesti a sťaženia spoločenského uplatnenia, stanovenie výšky odškodnenia a ustanovenia o vydávaní lekárskeho posudku. Prílohu A vyhlášky tvorili I. zásady pre hodnotenie odškodnenia bolesti, II. zásady pre hodnotenie sťaženia spoločenského uplatnenia a III. postup pri vydávaní posudkov. Prílohu B vyhlášky tvoril ekvivalent dnes používaného sadzobníka.

35. Zastaraná právna úprava nevyhovovala zmeneným spoločenským pomerom. Záujmom zákonodarcu bolo *de novo* uzákoniť stav, v ktorom by systém náhrady škôd na zdraví rešpektoval hospodárske a ekonomické pomery v štáte, predovšetkým možnosti fungovania povinného zmluvného poistenia. Eskalácia súdmi priznávaných náhrad škôd za nemateriálnu ujmu totiž ohrozovala fungovanie systému povinného zmluvného poistenia. Cieľom zákonodarcu bolo preto zjednotiť rozhodovaciu prax súdov, ktoré v čase prijímania právnej úpravy priznávali neprimerane vysoké sumy náhrad škôd bez adekvátneho odôvodnenia a na základe voľnej úvahy súdu. Svojho času teda hrozilo, že reakciou na súdmi priznané náhrady škôd bude niekoľkonásobné zvýšenie poistného, čo sa vzhľadom na hospodársku situáciu Slovenskej republiky nejavilo ako vhodné riešenie.

36. Ďalším z cieľov zákonodarcu bolo uzákoniť stav, v ktorom by sumy peňažných náhrad priznané podľa tohto zákona boli porovnateľné s výškou obdobných náhrad priznaných v okolitých štátoch.

37. Posledný cieľ spočíval v prispôsobení terminológie normy systému sociálneho poistenia, v dôsledku čoho zákonodarca namiesto pojmu „odškodnenie“ začal používať pojem „náhrada za bolesť a náhrada za sťaženie spoločenského uplatnenia“. K uvedenému pristúpil v dôsledku toho, že zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov zaraďuje náhradu za bolesť a náhradu za sťaženie spoločenského uplatnenia v súvislosti s pracovným úrazom a chorobou z povolania medzi dávky úrazového poistenia.

II.3. Systematika právnej úpravy náhrady škody na zdraví:

38. Na presadenie spomínaných cieľov zákonodarca legislatívno-technicky zvolil riešenie, ktorým rámcovo pôvodnú vyhlášku spolu s prílohou A pretransformoval do znenia zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia a sadzobník ponechal ako jeho prílohu. Zároveň pristúpil k odstráneniu úvodného ustanovenia vyhlášky, ktoré definovalo povahu normy ako vykonávaciu k § 444 Občianskeho zákonníka.

39. Z obsahu vyhlášky sa teda stal zákon, avšak už bez prelinkovania na § 444 Občianskeho zákonníka. Uvedený počin vyústil v to, že zákon o náhrade za bolesť a za sťaženie

spoločenského uplatnenia formálne v právnom systéme vystupuje ako (samostatný) zákon, ktorý nie je k § 444 Občianskeho zákonníka vykonávacej povahy. Oba zákony sú však stále na seba systematicky nadväzujúce, pretože kým § 444 Občianskeho zákonníka definuje rozsah nároku pri škode na zdraví (nahrádza sa bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia), zákon o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia naň nadväzuje úpravou podmienok priznania a poskytovania výšky peňažnej náhrady (§ 1 zákona).

II.4. Systematika zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia:

40. Vzhľadom na ciele stanovené v dôvodovej správe zákonodarca pristúpil k nasledovnej systematike novoprijatého zákona.

41. Predmet peňažnej náhrady je definovaný § 2 ods. 1 zákona. Podľa tohto ustanovenia sa bolesťou rozumie ujma spôsobená poškodením na zdraví, jeho liečením alebo odstraňovaním jeho následkov.

42. Poskytovanie peňažnej náhrady je založené na niekoľkých všeobecných zásadách ustanovených v § 3 zákona. Ide o zásadu jednorazového odškodnenia (§ 3 ods. 1 zákona), zásadu primeranosti peňažnej náhrady za bolesť poškodenia na zdraví, priebehu liečenia a odstraňovaniu jeho následkov (§ 3 ods. 1 zákona), zásadu poskytovania peňažnej náhrady za bolesť na základe lekárskeho posudku a v zmysle sadzieb bodového ohodnotenia ustanovených sadzobníkom (§ 3 ods. 2 zákona), zásadu primeraného použitia zákona na poškodenia zdravia, ktoré nie sú uvedené v sadzobníku (§ 3 ods. 3 zákona), a napokon zásadu poskytovania dodatočnej peňažnej náhrady za bolesť v prípade, ak sa po skončení liečenia vykoná v súvislosti s poškodením na zdraví operačný výkon, ktorý sa pôvodne nepredpokladal (§ 3 ods. 4 zákona).

43. Výška peňažnej náhrady za bolesť je určovaná na základe celkového počtu bodov, ktorým sa bolesť ohodnotila v lekárskom posudku (§ 5 ods. 1 zákona).

44. Počet bodov je stanovovaný na základe sadzobníka. Obsahom sadzobníka nomenklatúrny súpis položiek (typových bolestí), ku ktorým je priraďovaná základná bodová sadzba. Tá je daná buď presným číselným vyjadrením (napr. 130), alebo bodovým intervalom (od - do).

45. Obodovanie bolesti sa začína subsumovaním ujmy pod typovú položku. Východiskové postavenie je teda číslo alebo interval reprezentujúce konkrétny typ bolesti (napr. zlomenina nohy).

46. Počet bodov zodpovedajúci typovej bolesti je ďalej precizovaný v zmysle špecifických zásad na hodnotenie bolesti ustanovených v § 9 zákona. Základná sadzba (za zlomeninu nohy) teda môže byť ešte upresnená v zmysle niekoľkých konkretizačných zásad, účelom čoho je úprava výšky peňažnej náhrady s ohľadom na závažnosť zranenia (bolesti). Týmto ustanovením je teda vykonávaná zásada primeranosti (úmernosti) peňažnej náhrady závažnosti poškodenia na zdraví, priebehu liečenia a odstraňovaniu jeho následkov.

II.5. Systematika § 9 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia:

47. Prvou zásadou uplatňujúcou sa v rámci precizovania obodovania je zásada zvyšovania alebo znižovania počtu bodov v závislosti od závažnosti (povahy) zranenia.

48. Pri práci s presným číselným vyjadrením je smerodajným percentuálne znižovanie bodovej sadzby za zranenie s ohľadom na jeho ľahšiu formu (§ 9 ods. 4 zákona) a percentuálne zvyšovanie s ohľadom na prítomnosť zdravotnej komplikácie, bolestivejší spôsob liečenia alebo ak si povaha poškodenia vyžiadala operačný úkon (§ 9 ods. 5 zákona). Pri práci s intervalom sa pri bodovaní prihliada na rozsah a spôsob poškodenia na zdraví, jeho závažnosť a priebeh liečenia vrátane náročnosti liečenia a na vzniknuté komplikácie. Pri ľahšom alebo kratšom priebehu liečenia bolesti sa použije počet bodov pri dolnej hranici rozpätia bodov a pri ťažšom alebo dlhšom priebehu liečenia sa použije počet bodov pri hornej hranici rozpätia bodov. Pri popáleninách sa prihliada v rámci rozpätia bodov na ich umiestnenie a pôvod (§ 9 ods. 3 zákona).

49. Pri kvalifikovaných dôvodoch podľa § 9 ods. 5 zákona (tzn. zraneniach s komplikáciou) možno základnú sadzbu zvýšiť o polovicu.

50. Pri súčasnej existencii viacerých dôvodov podľa § 9 ods. 5 zákona, to znamená možnosť

priznania až dvojnásobku základnej sadzby (§ 9 ods. 6 zákona).

51. Druhou zásadou, ktorou sa riadi precizovanie obodovania, je zohľadnenie súbehu zranení.

52. Pri súbehu zranení bez znakovej zhody (tzn. ak zranenie nie je svojimi znakmi už obsiahnuté v inej položke sadzobníka) platí zásada jednoduchého sčítania bodov (§ 9 ods. 7 prvá veta). Pri súbehu zranení so znakovou zhodou (tzn. ak zranenie je svojimi znakmi už obsiahnuté v inej položke sadzobníka) platí zásada konzumácie, teda takéto poškodenie zdravia sa nehodnotí osobitne (§ 9 ods. 8 zákona).

53. Pri súbehu zranení vzťahujúcich sa na ten istý orgán alebo končatinu nesmie súčet bodového hodnotenia prekročiť bodové hodnotenie za anatomickú alebo funkčnú stratu orgánu alebo končatiny (§ 9 ods. 7 druhá veta).

54. Práve posledná zásada je predmetom konania o súlade právnych predpisov.

II.6. Meritórny prieskum:

55. Podstatným z pohľadu namietanej stránky princípu právnej istoty je posúdenie prístupu zákonodarcu ohľadom toho, či pri definovaní náhrady za bolesť dodržal požiadavku na vnútornú neprotirečivosť a systematickú jednotnosť právnej úpravy.

56. Systematika náhrady za vytrpenú bolesť podľa zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia je postavená na princípe určenia výšky peňažnej náhrady, vychádzajúc zo skutočného rozsahu škody. Tento princíp je dôsledkom všeobecnej občianskoprávnej úpravy náhrady škody (§ 442 ods. 1 Občianskeho zákonníka), s ohľadom na ktorý je definovaný rozsah nároku pri náhrade škody na zdraví (§ 444 Občianskeho zákonníka). Povedané inak, podľa § 442 ods. 1 Občianskeho zákonníka pri spôsobenej škode sa uhrádza skutočná škoda, do ktorej v prípade škody na zdraví patria podľa § 444 bolesti.

57. Keďže rozsah nároku pri škode na zdraví je upravený § 444 Občianskeho zákonníka, matéria zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia si ani nekladie za cieľ ďalšiu úpravu rozsahu tohto nároku, ale len úpravu podmienok priznania a poskytovania peňažnej náhrady za bolesť a náhrady za sťaženie spoločenského uplatnenia, to znamená len úpravu podmienok odškodnenia (§ 1 zákona). V dôsledku toho, že matéria napadnutého zákona je predurčená systematicky nadväzovať na právnu úpravu Občianskeho zákonníka (pozri stať II.3, resp. § 1 napadnutého zákona), táto matéria princíp náhrady skutočného rozsahu škody svojím obsahom recipuje a rozvíja.

58. Vzhľadom na uvedené je koncipovaný § 2 ods. 1 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia, ktorý definuje predmet peňažnej náhrady. Z neho vyplýva, že predmetom náhrady je možné rozumieť každú ujmu relevantnú v zmysle definície bolesti, to znamená, každú ujmu spôsobenú poškodením na zdraví, jeho liečením alebo odstraňovaním jeho následkov.

59. V dôsledku zmieneného v celom zákone bezvýnimočne platí (a môže platiť) princíp aritmetického sčítavania čiastkových škôd. Len takto sa totiž dospeje k pokrytiu skutočného rozsahu škody.

60. Princíp aritmetického sčítania čiastkových škôd je prítomný v každej (všeobecnej) zásade použitej v napadnutom zákone.

61. Zásada jednorazového odškodnenia, zásada primeranosti peňažnej náhrady za bolesť poškodeniu na zdraví, priebehu liečenia a odstraňovania jeho následkov aj zásada poskytovania peňažnej náhrady za bolesť na základe lekárskeho posudku a v zmysle sadzieb bodového ohodnotenia ustanovených sadzobníkom rátajú s odškodnením každej ujmy.

62. Tento princíp je markantný pri zásade primeraného použitia zákona na poškodenia zdravia, ktoré nie sú uvedené v sadzobníku, pretože napriek tomu, že tieto ujmy demonštratívne nie sú predmetom sadzobníka, sú predmetom náhrady škody (§ 3 ods. 3 zákona).

63. Obzvlášť markantný je tento princíp pri poskytovaní dodatočnej peňažnej náhrady v prípade, ak sa po skončení liečenia vykoná v súvislosti s poškodením na zdraví operačný výkon, ktorý sa pôvodne nepredpokladal (§ 3 ods. 4 zákona). Aj v takom prípade je totiž predmetom náhrady poškodenie zdravia, ktoré príčinne súvisí so škodovou udalosťou, avšak vzniká až ako komplikácia, ktorá sa pôvodne neočakávala. Aj tieto ujmy teda sú predmetom náhrady.

64. Princíp aritmetického sčítavania čiastkových škôd je prítomný aj v každej (špecifickej) zásade na hodnotenie bolesti podľa § 9 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia.

65. V rámci zásady zvyšovania alebo znižovania počtu bodov v závislosti od závažnosti (povahy) zranenia ide len o úpravu výšky základnej bodovej sadzby konkrétnej čiastkovej škody, ktorá sa pričíta k ostatným.

66. V rámci zásady, ktorá zohľadňuje súbeh zranení, sú tiež všetky čiastkové škody sčítavané. Jediná čiastková škoda, ktorá nie je hodnotená osobitne, je čiastková škoda skonzumovaná škodou väčšieho rozsahu. Aj táto škoda však predmetom náhrady je, pretože je znakovo obsiahnutá v inom type škody (§ 9 ods. 8 zákona), čomu potom zodpovedá jej vyššie bodové ohodnotenie.

67. Jediným ustanovením, ktoré sa z pohľadu všadeprítomného princípu aritmetického sčítavania škôd vymyká systematike zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia, je napadnuté ustanovenie § 9 ods. 7 zákona. Kým prvá veta tohto ustanovenia princíp aritmetického sčítania škôd presadzuje („*Ak poškodený utrpel súčasne viac poškodení na zdraví, hodnotí sa bolesť za každé poškodenie na zdraví osobitne a bodové hodnotenia sa sčítavajú.*“), druhá veta ho obmedzuje („*Ak sa však viac poškodení na zdraví vzťahuje na ten istý orgán alebo končatinu, nesmie súčet bodového hodnotenia prekročiť bodové hodnotenie za anatomickú alebo funkčnú stratu orgánu alebo končatiny.*“). Limitným kritériom je hodnota bodov rovnajúca sa strate končatiny.

68. V dôsledku druhej vety napadnutého ustanovenia teda nebudú môcť byť odškodňované také čiastkové škody, pri ktorých aritmetický súčet bodov presahuje bodovú hodnotu straty končatiny (tzn. 130 bodov). Ktoré konkrétne škody to budú, nie je možné spoľahlivo určiť, pretože ich rozmanitosť je nepredvídateľná.

69. Pre lepšiu predstavivosť je možné poukázať na prípad, z ktorého vzišiel návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov. Kým odňatiu dolnej končatiny zodpovedá 130 bodov, u poškodeného bola len vnútrokĺbová zlomenina horného konca píšťaly obidvoch kondylov s posunutím úlomkov (130 bodov – zvýšené o 130 bodov v dôsledku komplikácie) ohodnotená vyšším počtom bodov. Uvedená čiastková škoda teda sama osebe presahuje limit. Vzhľadom na to, že u poškodeného je ďalších čiastkových škôd ešte 7, a to v rôznych kombináciách presahujúcich bodovú hodnotu straty končatiny, je doslova vecou lotérie, ktorým konkrétnym čiastkovým nárokom zo skutočného rozsahu škody vec prejednávajúci súd poskytne ochranu a ktoré z nároku vylúči.

70. Čo si treba vzhľadom na už uvedené uvedomiť, je to, že druhou vetou napadnutého ustanovenia zákona zákonodarca nepristúpil k úprave výšky peňažnej náhrady za bolesť (tak ako je to pri ostatných ustanoveniach § 9 zákona), ale pristúpil k úprave rozsahu nároku na náhradu škody (teda k úprave toho, čo do nároku patrí). Z rozsahu nároku totiž vylučuje konkrétne čiastkové ujmy spadajúce do definície predmetu peňažnej náhrady podľa § 2 ods. 1 zákona.

71. Napadnuté ustanovenie § 9 ods. 7 však podľa systematiky zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia na tento účel slúžiť nemá, pretože určenie výslednej výšky peňažnej náhrady za bolesť sa má odvíjať najprv od identifikácie toho, či tá-ktorá ujma spĺňa definičné znaky pojmu bolesti, teda či spadá do definície podľa § 2 ods. 1 zákona. Na základe toho sa zaraďuje do rozsahu škody, čím sa sleduje zistenie skutočného rozsahu škody v súlade s Občianskym zákonníkom a následne sa pristupuje k jej ohodnoteniu (obodovaniu) v zmysle zásad na hodnotenie bolesti podľa § 9 zákona. Každá zo zásad na hodnotenie bolesti totiž v zmysle systematiky napadnutej právnej úpravy slúži len na precizovanie výšky peňažnej náhrady, čím rozvíja zásadu primeranosti peňažnej náhrady závažnosti poškodenia zdravia (§ 3 ods. 1 zákona).

72. Výnimku v tejto systematike teda predstavuje druhá veta § 9 ods. 7 zákona, ktorá sa formálne javí tiež „len“ ako zásada na určenie výšky peňažnej náhrady, a to prostredníctvom stanovenia jej limitu.

73. V skutočnosti je však podstatou tejto normy celkom opačný mechanizmus ako u všetkých ostatných ustanovení zákona. Táto norma určuje („zastropuje“) výšku peňažnej náhrady bez toho, aby sa vôbec zaujímala o skutočný rozsah škody v zmysle § 2 ods. 1 zákona a v zmysle

Občianskeho zákonníka (pozri body 68 a 69). To z tejto normy robí nástroj na stanovenie rozsahu nároku na náhradu škody.

74. Zohľadňujúc formálne postavenie dvoch zákonov (napadnutého zákona a Občianskeho zákonníka) v právnom systéme, dalo by sa povedať, že ide o úpravu rozsahu nároku na náhradu škody na zdraví v dvoch konkurujúcich si normách. To však nemení nič na tom, že dotknuté normy musia tvoriť systematický a vnútorne neprotirečivý celok.

75. Podľa § 4 ods. 1 zákona č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o tvorbe právnych predpisov“) právny predpis musí byť stručný, vnútorne bezrozporný a musí obsahovať ustanovenia s normatívnym obsahom, ktoré sú systematicky a obsahovo vzájomne previazané. V zmysle rozhodnutia sp. zn. PL. ÚS 30/95 nárok na vnútornú neprotirečivosť a systematickú previazanosť platí pre celý právny systém.

76. Z pohľadu systematického previazania jednotlivých ustanovení teda zákonodarca v § 2 ods. 1 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia nastavuje kritérium, ktoré iným kritériom (§ 9 ods. 7 druhou vetou zákona) výrazne mení. Čo je pritom dôležité, je to, že touto zmenou zákonodarca neguje účel právnej úpravy, o ktorého dosiahnutie sa snaží.

77. Požiadavka na vnútornú neprotirečivosť právneho predpisu z pohľadu jeho systematiky znamená, že z právneho predpisu musí byť (čo aj za použitia výkladových pravidiel) zrejmé, čo sa má právnym predpisom dosiahnuť.

78. Zákonodarca si za účel právnej úpravy stanovil primerané odškodnenie poškodení na zdraví za súčasného zachovania systému povinného zmluvného poistenia. Ako prostriedok na dosiahnutie tohto stavu si zvolil poskytovanie takej výšky náhrad za škody na zdraví, ktorá bude únosná vzhľadom na hospodárske pomery republiky a porovnateľná v rámci hospodárskeho regiónu. Konkrétnym nástrojom na dosiahnutie cieľa je stanovenie fixnej výšky hodnoty jedného bodu.

79. Podľa § 5 ods. 2 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia výška náhrady za bolesť a výška náhrady za sťaženie spoločenského uplatnenia sa určuje sumou 2 % z priemernej mesačnej mzdy zamestnanca v hospodárstve Slovenskej republiky zistenej Štatistickým úradom Slovenskej republiky za kalendárny rok predchádzajúci roku, v ktorom vznikol nárok na náhradu podľa odseku 1, za jeden bod a výsledná suma sa zaokrúhli na najbližšie celé euro smerom nahor.

80. Práve týmto ustanovením je vyjadrená previazanosť hodnoty jedného bodu na možnosti spoločnosti. Povedané inak, možnosti spoločnosti sú vyjadrené vo fixnej hodnote jedného bodu podliehajúcej valorizácii.

81. Systematické nastavenie výšky bodových sadzieb v sadzobníku priamoúmerne sledujúce závažnosť zranení (§ 3 ods. 1 zákona) je potom vyjadrením toho, na čo spoločnosť má, čo si môže dovoliť a čo možno považovať za primeranú náhradu ujmy za konkrétne zranenie.

82. Fixne určená hodnota bodu (§ 5 ods. 2 zákona) spolu so zásadou primeranosti náhrady za bolesť poškodeniu na zdraví, priebehu liečenia a odstraňovaniu jeho následkov (§ 3 ods. 1 zákona), princípom sčítavania čiastkových škôd (§ 5 ods. 1 zákona) a definíciou predmetu peňažnej náhrady (§ 2 ods. 1 zákona) napokon tvoria základný systematický rámec napadnutého zákona (tvoria matematický „vzorec“ pre výpočet celkovej výšky peňažnej náhrady), ktorý vo výsledku dospieva k naplneniu občianskoprávneho princípu určenia výšky náhrady škody na základe skutočného rozsahu škody.

83. Požiadavka na systematickú previazanosť právnej normy znamená, že právna norma tvorí koherentný celok, v ktorom možno jedno pravidlo vysvetľovať za pomoci iných.

84. Obzvlášť prekvapivá je z tohto pohľadu na prístupe zákonodarcu argumentácia, podľa ktorej odňatie končatiny je spravodlivým limitným kritériom poskytnutia peňažnej náhrady, pretože z objektívneho hľadiska predstavuje najvyšší funkčný deficit, a teda najťažší možný následok poškodenia na zdraví.

85. Pochybnosť tu začína uvedomením si, že zákonodarca priraďuje prostredníctvom sadzobníka každému poškodeniu na zdraví zodpovedajúci počet bodov, a to na základe priamej úmery k závažnosti zranenia. Povedané inak, používa tu zásadu primeranosti odškodnenia k závažnosti zranenia definovanú v § 3 ods. 1 zákona.

86. Rozmenené na drobné, zákonodarca teda na jednej strane tvrdí, že poškodenému subjektu priznáva maximum racionálne mysliteľného v podobe odškodnenia najvážnejšieho následku a jedným dychom prostredníctvom druhej vety § 9 ods. 7 napadnutého zákona nastavuje taký limit výšky peňažnej náhrady, ktorý je v prípade, z ktorého vzišiel návrh na konanie o súlade právnych predpisov, rovný jednej zlomenine dolnej končatiny (aj to bez komplikácie), čo naznačuje vážnejší systémový problém.

87. Aj výškové nastavenie bodovej hodnoty sadzobníka (pretože je tiež právnou normou) má svoj normatívny význam, ktorý je interpretovateľný vo vzťahu k výške bodových hodnôt za iné poškodenia na zdraví.

88. V rámci ohodnocovania poškodenia dolnej končatiny (čo tvorí jeden uzavretý systémový celok sadzobníka) sa nedá nevšimnúť si, že materiálna úprava, ku ktorej zákonodarca pristúpil, znamená, že ujmy, ktoré podľa názoru zákonodarcu nepredstavujú najzávažnejší následok na zdraví, sú systematicky ohodnocované vyšším počtom bodov než najzávažnejší následok. Problém teda treba hľadať v nastavení výšky bodových sadzieb.

89. Pokiaľ odňatiu dolnej končatiny, čo je podľa zákonodarcu najzávažnejší následok, zodpovedá 130 bodov (položka č. 220 sadzobníka), zlomenine krčka členkovej kosti komplikovanej nekrózou kladky zodpovedá 260 bodov (položka č. 207c sadzobníka), odňatiu stehna zodpovedá 260 bodov (položka č. 216 sadzobníka), odňatiu predkolenia dolnej končatiny zodpovedá 180 bodov (položka č. 218 sadzobníka); roztrieštenej vnútrokĺbovej zlomenine distálnej epifýzy píšťaly (položka č. 205 sadzobníka) zodpovedá 230 bodov; zlomenine píšťaly alebo oboch kostí predkolenia liečenej operáciou (položka č. 198d sadzobníka) zodpovedá 180 bodov; tej istej zlomenine, avšak s posunutím úlomkov a neliečenej operáciou (položka č.198c sadzobníka) zodpovedá 130 bodov; vnútrokĺbovej zlomenine horného konca píšťaly obidvoch kondylov s posunutím úlomkov (položka č. 195d sadzobníka) zodpovedá 130 bodov; vnútrokĺbovej zlomenine stehnovej kosti - kondylu alebo interkondylickej liečenej operáciou (položka č. 192c sadzobníka) zodpovedá 180 bodov; tej istej zlomenine, avšak s posunutím úlomkov liečenej konzervatívne (položka č. 192b sadzobníka) zodpovedá 130 bodov. Uvedená logika sa vzťahuje rovnako na zlomeniny stehnovej kosti nad kondylmi (položky č. 190b, c a d sadzobníka), zlomeniny tela stehnovej kosti (položky č. 189b, c a d sadzobníka) etc.

90. Zaujímavosťou z tohto pohľadu je aj nastavenie výšky bodovej sadzby pri existencii dolnú končatinu vôbec neohrozujúcich poškodení. Bodové ohodnotenie odňatia dolnej končatiny (teda najzávažnejšieho následku) je rovné presne 13 povrchovým ranám (položka 161 sadzobníka).

91. Z nastavenia bodovej sadzby limitného kritéria (odňatia dolnej končatiny) je teda na prvý pohľad evidentné, že výška jeho bodového ohodnotenia je oproti ostatným hodnotám sadzobníka cielene a extrémne podhodnotená. Za použitia princípu aritmetického sčítavania čiastkových škôd to prakticky okamžite dospieva k záveru, že výsledok aritmetického sčítania prevýši limitnú hodnotu.

92. Keďže bodové ohodnotenie limitného kritéria v sadzobníku nie je ničím iným než materiálnou úpravou § 9 ods. 7 druhej vety zákona, zákonodarca týmto krokom dáva jasne najavo, že má záujem limitovať celkovú výšku peňažnej náhrady, a to nehľadiac na fixne určenú hodnotu jedného bodu (§ 5 ods. 2 zákona). Hodnota jedného bodu má totiž v dôsledku napadnutého ustanovenia za súčasného podhodnotenia limitného kritéria nepomerne veľký význam pri poškodeniach zdravia, ktoré nebudú v súhrne „oceňované“ vysokým počtom bodov, a nepomerne malý význam pri poškodeniach zdravia, ktorým bude v súhrne zodpovedať vysoký počet bodov. V konečnom dôsledku tak ocenenie závažnosti poškodenia zdravia nebude priamoúmerné hodnote bodov (čo zas protirečí zásade primeranosti podľa § 3 ods. 1 zákona), ale hodnota bodu bude závislá od výšky sumy, ktorá sa v konečnom dôsledku bude mať zaplatiť, čo, samozrejme, bude vyvolávať neodôvodnené disproporcie pri „oceňovaní“ jednotlivých prípadov poškodenia zdravia.

93. Materiálna úprava, ktorú zvolil zákonodarca, z uvedeného dôvodu nesleduje prispôsobenie vzťahu medzi veriteľom (poškodeným) a dlžníkom hospodárskym možnostiam spoločnosti. Hospodárske možnosti spoločnosti sú predsa vyjadrené vo fixne určenej hodnote bodu (§ 5 ods. 2 zákona), ktorej použitie sa spravuje priamou úmerou vo vzťahu k závažnosti poškodenia zdravia podľa § 3 ods. 1 zákona.

94. Napadnutá právna úprava teda presadzuje favorizáciu dlžníka (platiteľa peňažnej náhrady) na základe prešmyčky základných premenných úmerností. Dlžník je favorizovaný na základe toho, že jeho povinnosť platiť náhradu škody je tým menšia (banálnejšia), čím je škoda na zdraví vážnejšia alebo rozsiahlejšia (lebo v takých prípadoch bude spravidla zahŕňať viaceré poranenia tých istých orgánov). Niet preto ani divu, že výsledkom aplikácie sadzobníka sú bizarné výsledky, v zmysle ktorých je v prípade poškodeného iba zlomenina nohy hodnotená viac než jej odňatie a v iných prípadoch je odňatie nohy rovné 13 povrchovým ranám. Uvedené je dôsledok poistnej matematiky (vedná disciplína zaoberajúca sa vývojom finančných modelov v poisťovníctve), ktorú zákonodarca pretavil do tvorby zákona.

95. Zákonodarca prostredníctvom zakotvenia limitného kritéria do textu zákona a prostredníctvom extrémneho podhodnotenia tohto kritéria zasiahol do „vzorca“ na výpočet výšky peňažnej náhrady (konkrétne do § 5 ods. 2 zákona). V konečnom dôsledku spôsobil to, že (matematicky) sa z hodnoty jedného bodu ako veličiny stálej stala veličina premenlivá, ktorá viac neposkytuje stabilný základ pre fungovanie priamej úmery medzi poškodením zdravia (zranením) a peňažným ohodnotením jeho závažnosti (§ 3 ods. 1 zákona).

96. Keďže napadnuté ustanovenie je ustanovením, ktoré v právnom poriadku uvádza do života pojem limitného kritéria, a keďže v dôsledku limitného kritéria je znefunkčnený vzorec výpočtu primeranej peňažnej náhrady za škodu na zdraví, ktorý zákonodarca nastavil prostredníctvom § 5 ods. 1 a 2, § 3 ods. 1 a § 2 ods. 1 zákona, je nutné konštatovať vnútorný rozpor napadnutého ustanovenia s práve spomenutými ustanoveniami zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia.

97. Z pohľadu systematiky právnej úpravy § 9 ods. 7 druhá veta zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia redukuje rozsah nároku na náhradu skutočnej škody na zdraví stanovený Občianskym zákonníkom, pričom právna norma, v ktorej je napadnuté ustanovenie zakotvené, má svojím účelom (§ 1 zákona) práve naopak sledovať rozvíjanie tohto princípu (čoho empirickým dôkazom je práve existencia inak funkčného vzorca výpočtu primeranej výšky náhrady).

98. Pretože napadnuté ustanovenie nie je schopné plniť úlohu svojho systematického zaradenia, teda konkretizovať výšku peňažnej náhrady za bolesť v zmysle koherentného systému definovaného v § 2 ods. 1, § 3 ods. 1 a § 5 ods. 1 a 2 zákona (pretože excesívne redukuje rozsah nároku na náhradu škody), je v rozpore jednak so systematikou zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia a zároveň so systematikou náhrady škody na zdraví podľa Občianskeho zákonníka (tu protirečí § 444 a § 442 ods. 1).

99. Vo vzťahu k zákonodarcom vytýčenému cieľu „navigovať“ rozhodovaciu prax súdov k jednotnosti a stanoviť primeranú výšku peňažnej náhrady za bolesť za zohľadnenia hospodárskych pomerov republiky (v rámci hospodárskeho regiónu) premenlivá hodnota bodu znamená neodôvodnené rozdiely v rozhodovacej činnosti súdov a neproporcionálnu limitáciu výšky náhrady. Práve preto je kritériom tak svojvoľným, že je ním negovaný účel celej právnej úpravy náhrady škody na zdraví.

100. Vzhľadom na dosiaľ uvedené som navrhoval hodnotiť, že § 9 ods. 7 druhá veta zákona sa vymyká požiadavke na vnútorne neprotirečivú a systematicky jednotnú úpravu právnej normy, čím porušuje princíp právnej istoty, a vysloviť porušenie čl. 1 ods. 1 prvej vety ústavy.

101. V rámci *obiter dicta* som navrhoval dodať, že pokiaľ ide o hodnotový systém napadnutej právnej normy, argumentácia, že v prípade nastavenia výšky peňažnej náhrady za bolesť ide len o široký priestor pre diskréciu zákonodarcu v zmysle čl. 51 ústavy, je nekorektná, pretože nezohľadňuje skutočnosť, že zákonom o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia je riešený právny dôsledok škodovej udalosti, ktorá zakladá záväzkovo-právny vzťah podľa Občianskeho zákonníka. V ňom má poškodený nárok na náhradu škody, ktorá môže byť nemateriálnej povahy, ale v konečnom dôsledku bude zakladať materiálny nárok, teda bude mať dopad na majetkové (občianske) základné právo, v dôsledku čoho musí byť jeho obmedzenie prísne proporcionálne (porovnaj PL. ÚS 10/2016).

102. Pri úprave náhrady škody na zdraví je teda nutné zohľadňovať rovné postavenie subjektov záväzkovo-právneho vzťahu, ktorý z titulu škody vzniká.

103. Na základe napadnutej právnej úpravy je dlžník vo vzťahu, ktorý je charakteristický rovným postavením jeho subjektov, zaviazaný na zaplatenie obmedzenej sumy poškodenému bez

ohľadu na to, čo si spoločnosť môže dovoliť. Vzhľadom na uvedené tu nemôže byť dodržaný ani nárok na prísnu proporcionalitu právnej úpravy.

V Košiciach 24. apríla 2024

Peter Straka

sudca

Vydavateľ Zbierky zákonov Slovenskej republiky, správca obsahu a prevádzkovateľ právneho a informačného portálu Slov-Lex dostupného na webovom sídle www.slov-lex.sk je
Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, Račianska 71, 813 11 Bratislava,
tel.: +421 2 888 91 864, +421 2 888 91 865, e-mail: helpdesk@slov-lex.sk.